

Gäller för: Samtliga nämnder och
förvaltningar

Dokumentansvarig: Kommunchef

Dnr : **KS2021/286-8**

Riktlinjer för visseblåsarfunktion i Bollebygds kommun

Inledning

Ett demokratiskt och rättssäkert samhälle bygger på god insyn i offentlig verksamhet. För att det ska finnas möjlighet att motarbeta maktmissbruk och oegentligheter, måste offentliga aktörer kunna granskas. Arbetstagare har en särskild möjlighet att uppdaga missförhållanden på en arbetsplats, och det är därför av största vikt att arbetstagare vågar påtala eventuella missförhållanden. Det är även angeläget även för den enskilda organisationen att få kännedom om oegentligheter och genom det kunna agera och vidta åtgärder.

Med visselblåsare avses envar som rapporterar eller avslöjar information om fara eller skada för allmänintresset inom ramen för en arbetsrelaterad relation, oavsett om relationen är offentligrättslig eller privaträttslig. Visselblåsare är ett uttryck för larmare, meddelare eller rapportör. Visselblåsare är ett begrepp för en person som använder existerande lagar och praxis för att påtala oegentligheter i en organisation. Det är då viktigt att genom lag och praxis utöka och säkerställa skyddet för den enskilde anmälaren gentemot arbetsgivaren. Det finns idag ett starkt skydd för den enskilda att utöva sina rättigheter att rikta kritik, uttrycka missnöje, påtala missförhållanden och att larma om lagbrott.

Missförhållanden har allvarliga skadeverkningar. Det kan minska förtroendet för samhällsinstitutionen. Det kan hota rättsstatens legitimitet och undergräva demokratin. Blotta misstanken om t ex korruption kan minska medborgarnas förtroende för enskilda myndigheter och offentlig verksamhet som helhet. En visselblåsarfunktion kan bidra till att bryta tystnadskultur inom en organisation. En visselblåsarfunktion kan även ha en symbolisk betydelse, för att signalera att myndighetens ledning tar oegentlighetsfrågor på allvar. På det sättet kan funktionen även ha en förebyggande effekt.

Visselblåsarfunktion

Bollebygds kommun är enligt lag skyldiga att upprätta en rapporteringskanal. Syftet med den interna rapporteringskanalen är att säkerställa en trygg och säker kommunikationsväg som möjliggör rapportering av eventuella missförhållanden av allmänintresse. För att säkerställa möjligheten att anmäla missförhållanden har Bollebygds kommun en visselblåsarfunktion som ska omhänderta anmälan om allvarliga missförhållanden i de fall alla samverkansmöjligheter inte har fungerat eller hanterats på lämpligt sätt.

En visselblåsarfunktion är en organisations system/process för att säkerställa, skydd mot repressalier och övriga obligatoriska delar när en arbetstagare anmäler ett allvarligt missförhållande i Bollebygds kommun. Visselblåsningssystemet bör ses som en nödlösning att använda, en sista väg för visselblåsaren att använda på grund av att Bollebygds kommun inte förmått att agera utifrån de övriga grundläggande interna processerna. Det bör anses vara en varningssignal för vilken kultur och värdegrund som råder i organisationen om en visselblåsarfunktion bedöms vara den enda vägen för en arbetstagare att uppmärksamma missförhållanden hos arbetsgivaren.

Kommunens visselblåsarfunktionen består av tre organisatoriska delar: rapporteringskanal, mottagarfunktion och utredningsfunktion. Rapportering sker till extern upphandlad part som är densamma som mottagar- och utredningsfunktionen.

Rapporteringskanal

- Visselblåsaren ska kunna rapportera om missförhållanden skriftligen eller muntligen.
- Skriftlig rapportering sker till ett elektroniskt system som kan nås via länk eller formulär via kommunens webbplats och intranät.
- Muntlig rapportering kan göras via telefon under kontorstider. Telefonnummer finns publicerat på kommunens webbplats och intranät.
- En visslare har även möjlighet att boka in ett möte för att rapportera.

Mottagarfunktion

Mottagarfunktionen ska:

- Ta ställning till om inkomna anmälningar utgör vissling enligt lagen om skydd för personer som rapporterat om missförhållanden.
- Upprätta bedömningsunderlag med förslag till hantering.
- Återkoppla med information om ärendet till kommunens utsedda kontaktperson/er.
- Invänta beställarens återkoppling avseende bedömningsunderlaget.
- Återkoppla till visselblåsare, efter avstämning med beställaren.

Utredningsfunktion

Utredningsfunktionen ska:

- Utredda närmare vad ärendet avser.
- Värdera tipsets karaktär och allvarlighetsgrad.
- Utredda om tipset är sakligt grundat och om behov finns av omedelbara åtgärder.
- Klargöra vilka ytterligare utredningar som kan/bör genomföras.
- Utgöra grund för en bedömning och rekommendation om hur ärendet bör hanteras. Utredningen ska dokumentera den undersökning som genomförs, allt material skall finnas med. Dokumentation ska efter avslutad utredning överlämnas till kommunens utsedda kontaktperson/er.

När ska/kan funktionen användas? Vad kan anmälas?

Funktionen ska användas i ett arbetsrelaterat sammanhang vid rapportering av information om missförhållanden som det finns ett allmänintresse av att de kommer fram. För att det ska finnas ett allmänintresse bör det handla om allvarliga missförhållanden. Syftet med en visselblåsarfunktion är att organisationen ska få information om missförhållanden och kunna agera på det. Det är inte tillräckligt att händelsen som rapporteras berör ett missförhållande inom Bollebygds kommun. Missförhållandet måste också vara av sådan omfattning att det finns ett allmänintresse av att informationen kommer fram. Det är inte möjligt att på ett uttömmande sätt ange vad som faller in under begreppet ”missförhållanden av allmänt intresse”, varför följande endast är exempel på agerande som kan anses falla in under begreppet:

- Ekonomisk brottslighet såsom givande och tagande av muta, bedrägeri och förfalskning
- Betydande brister i säkerheten på arbetsplatsen
- Betydande överträdelser av miljöregler och förorening av miljön
- Allvarliga former av diskriminering och trakasserier
- Tjänstefel
- Sekretessbrott
- Grövre avvikelser mot interna regler och riktlinjer

- Försök att dölja något av ovanstående
- Jäv i alla former av situationer
- Andra situationer där någon får privat vinning av sin tjänsteställning

Funktionen är inte till för mer allmänna synpunkter på ledarskap, arbetsmiljö, verksamhetsplanering med mera. Den är inte heller lämplig för att rapportera känsliga HR-frågor som är kopplade till enstaka individer, dessa hänvisas till kommunens HR-funktion eller facklig företrädare.

Vem kan anmäla?

Anmälan till visselblåsarfunktionen kan göras av följande funktioner:

1. arbetstagare,
2. volontärer,
3. praktikanter,
4. personer som annars utför arbete under en verksamhetsutövers kontroll och ledning,
5. egenföretagare,
6. personer som ingår i kommunens förvaltnings-, lednings- eller tillsynsorgan

Personkategorier som inte räknas upp ovan i form av till exempel kommuninvånare, skolelever, brukare, patienter och politiker omfattas inte av det skydd som lagstiftningen ger vid rapportering av missförhållanden av allmänintresse. Arbetsökanden och f.d. anställda behöver inte ha tillgång till den interna visselblåsarkanalerna. Om de skulle vissla tillhör de dock den krets som är skyddade mot repressalier.

Gällande lagstiftning

Visselblåsarfunktionen måste förhålla sig till Dataskyddsförordningen, Dataskyddslagen, offentlighets- och sekretesslagen (OSL) samt Datainspektionens författningssamling DIFS 2010:1. Utöver denna lagstiftning finns Datainspektionens föreskrifter att förhålla sig till. Utöver det; Lag (2016:749) om särskilt skydd mot repressalier för arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden och Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/1936 av den 23 oktober 2019 om skydd för personer som rapporterar om överträdelser av unionsrätten.

Roller och ansvar

Kommunchef

Ska få information vid varje ärende. Är den som kontrollerar att visselblåsarfunktionen arbetar inom det mandat som dessa riktlinjer anger.

Chef

Visselblåsarfunktionen är alltså ett komplement och ska inte ses som en ersättning för ett öppet samtalsklimat. Normalt vänder man sig som anställd till närmaste chef för att påtala missförhållanden eller oegentligheter.

Anställd/medarbetare/övriga

Anställda och personer med någon direkt eller indirekt koppling till Bollebygds kommun som arbetsgivare kan anmäla allvarliga missförhållanden. En anställd som anmäler och väljer att inte vara anonym kommer vara en del av den fortsatta utredningen/uppföljningen.

Allmän och/eller offentlig – blir en anmälan offentlig?

Bollebygds visselblåsarfunktion tillhandahålls av en upphandlad leverantör. Anmälningar som inte leder till att några uppföljande åtgärder behöver vidtas hos kommunen, ska inte lämnas över till kommunen och de är därmed inte heller tillgängliga för kommunen. De är därför inte en offentlig handling.

Upprättade bedömningsunderlag, en anmälan som leder till att åtgärder behöver vidtas hos kommunen, och som därmed lämnas över till kommunen, anses vara allmänna handlingar och kan begäras ut. En sekretessprövning sker vid varje förfrågan om utlämnande. Uppgifter i handlingen som direkt eller indirekt kan röja den rapporterade personens identitet är belagda med absolut sekretess. Denna sekretess kan därför endast brytas genom en sekretessbrytande bestämmelse så som att den rapporterade personen lämnar sitt samtycke till att sekretessen bryts.

Sekretess föreligger också initialt för andra personer än den som har lämnat rapporten, det vill säga att det är sekretess på alla personuppgifter som förekommer i rapporten. Med andra personer inbegrips till exempel en person som påstås ha orsakat ett missförhållande, personer som åberopas som vittnen under uppföljningen och personer som har bistått den rapporterade

Den person som är föremål för en utredning bör ha rätt till insyn ju längre tiden för utredningen fortskrider och sekretessen prövas därför löpande. Rätten till insyn bryter inte på något sätt den sekretess som omfattar den rapporterade medarbetarens identitet. Det bör ändå vidtas åtgärder för att göra det så svårt som möjligt att efterforska vem anmälaren är, eftersom det annars kan underminera hela syftet med en visselblåsarfunktion, och avskräcka den som har giltiga skäl för en anmälan. Här är skyddet mot repressalier viktigt.

Behöver jag som anmälare oroa mig för repressalier?

Visselblåsare som rapporterar om ett missförhållande av allmänt intresse får inte göras ansvarig för att ha åsidosatt sin tystnadsplikt under förutsättning att personen hade skälig anledning att anta att rapporteringen av informationen var nödvändig för att avslöja det rapporterade missförhållandet. Denna ansvarsfrihet gäller däremot inte undantagslöst. Medarbetaren omfattas inte av skydd i form av ansvarsfrihet om denne åsidosätter den tystnadsplikt som gäller för uppgifter av kvalificerad sekretess. Inte heller gäller skydd i form av ansvarsfrihet om medarbetaren lämnar ut några handlingar eller om medarbetaren genom rapportandet gör sig skyldig till brott.

Verksamhetsutövaren får i sin tur varken hindra eller försöka hindra rapportering. Verksamhetsutövaren får inte heller på grund av rapporteringen vidta någon form av repressalie mot den rapporterade personen.

Skyddet mot repressalier gäller också andra personer som har bistått den medarbetare som har rapporterat om missförhållandet. Hit inräknas bland annat förtroendevalda och skyddsombud, anhöriga och kollegor. Med repressalier menas en åtgärd eller underlåtenhet som verksamhetsutövaren vidtar på grund av medarbetarens rapportering. Repressalie är ett brett begrepp som kan omfatta många olika saker som är negativa för medarbetaren. En repressalie kan till exempel vara att medarbetaren riskerar att utsättas för uppsägning, utebliven befördran eller förändrade arbetsuppgifter.

Anonymitet

Bollebygds kommun ska göra sitt yttersta för att garantera visselblåsarens anonymitet. Det ska i funktionen finnas valmöjlighet för visselblåsaren att vara anonym och möjliggöra korrespondens och återkoppling via visselblåsarfunktionen utan att anmälarens identitet röjs.

Förtroende för visselblåsarfunktionen

Visselblåsarfunktionen ska vara fristående i förhållande till den egna organisationen.

Uppföljning och kontroll av visselblåsarfunktionen

Antal inkomna ärenden samt beslut redovisas till kommunstyrelsen en gång per år.

Innehållsförteckning